

Uwagi na temat poradnika dla nauczycieli pt. *Kaszuby przez wieki* (cz. 12)

19. Temat: Przemiany gospodarcze w wieku XIX.

Karta pracy: Przemiany gospodarcze w wieku XIX.

Zadanie 1

Zadanie zawiera tekst źródłowy opisujący sytuację Kaszubów w XIX w. w kontekście ich emigracji do Ameryki Północnej.

- Pierwsze polecenie brzmi następująco: *W którym państwie osiedliło się najwięcej emigrantów kaszubskich?*

Pytanie **jest źle sformułowane**. Otóż, w tekście wymienione są tylko dwa państwa: USA i Kanada. Z jego treści zdaje się wynikać, że najwięcej Kaszubów udało się do Kanady (w przypadku USA nie podano jednak żadnej liczby). **I tu pojawiają się problemy**. Pierwszy – Kanada w XIX w. nie była niepodległym państwem (a tekst zasadniczo odnosi się do tego stulecia). Drugi – w rzeczywistości więcej Kaszubów udało się do USA niż do brytyjskiej Kanady (tak przynajmniej wynika ze statystyki sporządzonej przez Stefana Ramuła, a chyba nikt inny tej kwestii nie badał równie wnikliwie). Otóż, według Ramuła, który opierał się na obliczeniach Hieronima Derdowskiego, w USA – pod koniec XIX w. – mieszkało około 90 tys. Kaszubów, a w Kanadzie – 25 tys. Aby odpowiedź była prawidłowa (tj. USA), w pytaniu należałoby się odwołać do wiedzy pozaźródłowej.

Ponadto tekst został tak dobrany, aby wykazać polskość Kaszubów kanadyjskich: *W Kanadzie mieszka obecnie ponad 800 tysięcy Polaków i osób deklarujących polskie pochodzenie (...). W tej liczbie mieści się kilkadziesiąt tysięcy Kaszubów (...).* Należy jednak pamiętać, że część emigrantów kaszubskich (także w Kanadzie) wpisała się w dzieje emigracji niemieckiej, a – współcześnie – część deklaruje narodowość kaszubską.

- Trzecie pytanie do tekstu brzmi następująco: *Dlaczego Kaszubi wyjeżdżali z Polski razem ze swoimi sąsiadami?*

Należy zaznaczyć, że w XIX w. Kaszubi **nie mogli wyjeżdżać z Polski, gdyż takiego państwa wówczas nie było**. Wyjeżdżali więc z Prus bądź – po 1871 r. – z Niemiec. Należy jeszcze wyjaśnić kwestię *sąsiadów* Kaszubów? Takie a nie inne sformułowanie pytania zdaje

się sugerować, że chodzi tu o kogoś, kto nie jest Kaszubą. Uwzględniając realia XIX-wieczne mogliby to być przede wszystkim Niemcy (jednak tekst w ogóle o nich nie wspomina), a w szerszym kontekście sąsiedzkim – także Polacy. Natomiast z zamieszczonego fragmentu opracowania Kazimierza Ickiewicza wynika, że Autorom może chodzić o współplemieńców – Kaszubów zamieszkujących tę samą miejscowość. W związku z tym pytanie powinno raczej brzmieć tak: *Wyjaśnij, dlaczego Kaszubi emigrowali w grupach sąsiedzkich?*

Zadanie 2

Uczniowie, w tym zadaniu, mają odpowiedzieć na następujące polecenie: *Wyjaśnij, dlaczego Kaszubi w XIX wieku emigrowali za granicę.* Niestety, Autorzy nie określili *za granicę* czego (jakiego obszaru)? Kaszub? Państwa, w którym wówczas mieszkali? Patrząc na treść analizowanego wyżej pytania 3 do zadania 1, należy sądzić, że chodzi tu o państwo, o państwo polskie. Ale Polskę należy odrzucić, bo – jak już wiemy – takie państwo nie istniało w XIX w. W grę wchodzi więc tylko Prusy (Niemcy). Uczniowie muszą więc sami uzupełnić to polecenie.

Zadanie 3

W zadaniu tym podano kilka państw (Niemcy, Rosja, Chiny, Australia, Włochy, Kanada, Japonia, Brazylia, Hiszpania, Stany Zjednoczone, Indie i Szwecja), a uczniom postawiono następujące polecenia: *Podkreśl nazwy krajów, do których wyjeżdżali Kaszubi w XIX stuleciu. Dodatkowo otocz pętlą nazwę państwa, które było celem kaszubskiej emigracji sezonowej.* Jeśli rozumieć *kraj* jako synonim *państwa* (a tak można by postrzegać tę kwestię), to Australię i Kanadę (pomijam Indie, gdyż nie wchodzi w zakres prawidłowej odpowiedzi), to od strony formalnej nie były to wówczas państwa, a tylko kolonie brytyjskie, które z czasem uzyskały status dominium. **Należałoby więc w tej sytuacji sprecyzować polecenie, dodając, że chodzi o współczesne państwa.** Należy się jeszcze zastanowić nad kwestią Niemiec. Jeśli Autorzy w zadaniu 1 stwierdzali, że *Kaszubi wyjeżdżali z Polski*, a w zadaniu 2 emigrowali *za* – bliżej nieokreśloną – *granicę* (zakładając, że może im chodzić o Polskę), to należałoby podkreślić również Niemcy (oraz otoczyć ten kraj pętlą, gdyż ta emigracja miała także, a może nawet przede wszystkim, charakter sezonowy). Ale Polskę, z wiadomych względów, musimy jednak odrzucić. Kaszubi zamieszkiwali w XIX w. państwo pruskie, a po zjednoczeniu Niemiec (w 1871 r.) – Cesarstwo Niemieckie. W tym stuleciu emigrowali w **głąb** tego kraju, często była to – jak wyżej wspomniałem – emigracja

sezonowa, ale też nierzadko trwała, bowiem wielu z nich nigdy już nie powróciło w ojczyste strony. **Ale czy można zaznaczyć Niemcy, skoro Kaszubi byli obywatelami tego państwa? Na to pytanie należy odpowiedzieć negatywnie, gdyż polecenie wyraźnie wskazuje, które państwa należy brać pod uwagę** (*Podkreśl nazwy krajów, do których wyjeżdżali Kaszubi*). W tej sytuacji druga część tego polecenia jest bezprzedmiotowa, gdyż żadne państwo nie spełnia wymaganego kryterium.

20. Temat: Życie społeczne w XIX wieku.

W całej lekcji mało miejsca poświęcono Kaszubom, za to dużo – Polakom (także w zadaniach zawartych w *Karcie pracy* – jako przykład podaję **Zadanie 2**). **Szkoda, że Autorzy nie wspomnieli o działalności społeczno-gospodarczej Floriana Ceynowy!**

Karta pracy: Życie społeczne w XIX wieku.

Zadanie 1

Polecenie sformułowano w następujący sposób: *Wyjaśnij, w jaki sposób w połowie XIX wieku zmieniły się poglądy Kaszubów na temat walki z władzami zaborczymi. Jakie były przyczyny tej zmiany?* **Przez takie sformułowanie polecenia można odnieść wrażenie, że Kaszubi masowo walczyli (na różne sposoby) z władzami pruskimi.** W rzeczywistości ogół ludności kaszubskiej pozostawał bierny i żadnej walki nie podejmował.

Zadanie 2

W tym zadaniu uczniowie muszą podporządkować pojęcia (praca organiczna, praca u podstaw) do opisów. Poniżej podaję fragmenty tych opisów:

- a) *Działalność społeczna prowadzona przez Polaków w drugiej połowie XIX w. polegająca na edukowaniu ubogich mieszkańców miast i chłopów z terenów zaborów (...).*
- b) *Wspieranie i rozwijanie polskiej działalności gospodarczej w okresie zaborów, na przykład: wprowadzanie nowoczesnych wynalazków do polskiego rolnictwa i przemysłu, organizowanie pomocy prawnej dla Polaków (...).*

W tych opisach nie ma ani słowa o Kaszubach! Jaki ma sens powielanie zagadnień, które uczeń poznaje w czasie innych lekcji?